

המרחב ההינדו פסיפי בראי חרבות ברזל

ד"ר לורן דגן עמוס, 2024 | שנה ל-7 באוקטובר

ב-7 באוקטובר, 2023, ארגון הטרור חמאס פתח במתקפה אכזרית וחסרת תקדים נגד אזרחי ישראל. המתקפה כללה יותר מ-3,000 שיגורי טילים, וחדירתם, לפי הערכות, של כ-3,000 מחבלים לשטח ישראל. המחבלים ביצעו פשעים מזוויעים כנגד אוכלוסייה אזרחית - ילדים, נשים, גברים וקשישים. בתגובה לכך, מדינת ישראל פתחה במלחמת "חרבות ברזל" כנגד ארגון הטרור חמאס ברצועת עזה. מאמר זה מבקש לבחון כיצד מדינות במרחב ההינדו פסיפי הגיבו למתקפת ה-7 באוקטובר והאם וכיצד הן מעצבות את האסטרטגיות שלהן בעקבות מלחמת "חרבות ברזל".

במוקד המאמר, ניתוח תגובתן של המדינות המובילות הממוקמות במרחב ההינדו פסיפי: יפן, קוריאה הדרומית, הודו וסין. הבחירה במדינות אלה אינה מקרית. יפן, קוריאה הדרומית והודו מהדקות את קשריהן עם מדינת ישראל בשנים האחרונות, בפן הדיפלומטי כמו גם בקשריהן הביטחוניים. מדינות אלו גם חולקות איומים משותפים, מצפון קוריאה ובעיקר - מסין.

ב-7 באוקטובר נופצה הנחת יסודי שהייתה לשחקניות רבות בזירה הבינלאומית, על פיה המלחמה הבאה (במקביל או לאחר מלחמת רוסיה-אוקראינה) תתקיים במרחב ההינדו פסיפי בכלל, ובין סין לבין טיוואן, בפרט. רובד נוסף שמדאיג את המדינות בנוגע למלחמת "חרבות ברזל" הינו החשש לביטחון האנרגטי שלהן, המתבסס על נפט וגז המיובאים מהמפרץ הפרסי, העלול להתערער כתוצאה מאי היציבות באזור. עיקר העניין של המדינות במרחב ההינדו פסיפי בכל הקשור ל"חרבות ברזל" נובע מהאיומים שעלים מתמודדות המדינות הללו וגם בשל הנוכחות האמריקאית, שעומדת לבחינה במרחב ההינדו פסיפי.

יפן

בשנים האחרונות, ישנה מגמת התקרבות ביחסי יפן-ישראל, בפרט ברובד הביטחוני. בשנת 2022, רא"ל במיל' ח"כ בני גנץ (שר הביטחון דאז) ביקר ביפן, והמדינות ציינו 70 שנה ליחסיהן הדיפלומטיים. יפן, כמו שאר המדינות במרחב ההינדו פסיפי, שינתה את המדיניות הביטחונית שלה על רקע הפקת הלקחים ממלחמת רוסיה-אוקראינה. במשך שנים ארוכות, יפן נמנעה ממעורבות ישירה במזרח התיכון. המלחמה הנוכחית גרמה לה לחשב מסלול מחדש. ישראל היא נכס חשוב לשינוי זה, בשל ניסיונה ומעמדה הביטחוני בעולם. בפרט, מתעניינים היפנים בשיתוף פעולה הקשור להגנה מפני טילים (לאור האיום שנשקף מצפון קוריאה), כמו גם הגנת סייבר.

במוקד האינטרסים של יפן במזרח התיכון עומד הביטחון האנרגטי שלה. כ-90% מהצרכים האנרגטיים של יפן מסופקים על ידי מדינות האזור. משום כך, ישנו אינטרס יפני משמעותי לשימור היציבות באזור. לפיכך, אין זה מפתיע שהיפנים היו מודאגים בעיקר מהכישלון המודיעיני של ישראל בבוקר ה-7 באוקטובר. נקודת עניין יפנית נוספת במלחמה הנוכחית הינה הכשירות של "כיפת ברזל". העליונות בהגנה אווירית, שישראל כל כך מתגאה בה, מהווה חלק משמעותי במוניטין של ישראל במרחב ההינדו פסיפי.

<https://www.voanews.com/a/doubts-cast-china-will-be-ready-to-invade-taiwan-by-2027/7574367.html> | 1

[-https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3239033/israel-gaza-war-can-japan-leverage-its-middle-east-ties-create-dialogue-defuse-tensions](https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3239033/israel-gaza-war-can-japan-leverage-its-middle-east-ties-create-dialogue-defuse-tensions) | 2

מבחינה דיפלומטית, יפן הגיבה תחילה באופן ניטרלי וגינתה את ההתקפות האוויריות של ישראל ברצועת עזה. למעשה, עד ה-11 באוקטובר 2023, יפן לא התייחסה באופן רשמי לפעולות חמאס, כמו גם לזכותה של ישראל להגן על עצמה. בנובמבר 2023 ניתן לזהות שינוי במגמה זו - יפן הביעה רצון להעביר מסרים לאיראן על מנת למנוע הסלמה. בנוסף, הוחלט על הטלת סנקציות על חברות ויחידים שמעבירים כספים לחמאס. יחד עם זאת, יפן גם קראה לישראל להשהות את ההתקפה הישראלית על רצועת עזה הנצורה לצורך הכנסת סיוע הומניטרי.³

ביפן, כמובן, מתייחסים ולומדים את תגובת המערב לתוקפנות כלפי ישראל וההתמודדות מול המלחמה. ההתקרבות של רוסיה וסין, במיוחד בראי מלחמת רוסיה-אוקראינה, וההתנהלות הדומה של שתי המעצמות בכל הקשור למלחמת "חרבות ברזל" מצביעות על צירים ברורים במערכת הגלובלית שגם במרחב ההינדו פסיפי לא ניתן להתעלם מהם, כמו החיבוריות בין ציר איראן-סין-רוסיה-צפון קוריאה (להלן "הציר") אל מול הציר המערבי. נראה שבעיקר מה שעומד בפני היחסים בין יפן וישראל כיום זה המצב הפוליטי הבעייתי שבו דעת הקהל היפנית לא מקבלת את הנרטיב הישראלי בכל הקשור לסכסוך הישראלי פלסטיני, בעוד שהדרג המדיני והביטחוני רואה חשיבות בניסיון הרב שיש לישראל להציע.

קוריאה הדרומית

מספר ימים לאחר המתקפה הנוראית של ה-7 באוקטובר נשיא קוריאה הדרומית, יון סוק אול, גינה את ההרג חסר ההבחנה בין אזרחים וחיילים וחיטפתם של בני ערובה לרצועת עזה. גם אם קוריאה הדרומית לא הביעה עמדה חד משמעית בעד ישראל, מדובר בגינוי רשמי ופומבי של קוריאה הדרומית את החמאס.

בנוסף, יזם יון ישיבת קבינט דחופה לאור האירועים ברצועת עזה. מטרת הישיבה הייתה בחינת השפעות של המצב ברצועה על הכלכלה והביטחון של קוריאה הדרומית. במהלך הישיבה, הועלו חששות כבדות מהתפרצות מלחמה בין ישראל ללבנון, שעלולה להיגרר בעקבות העימות ברצועת עזה, במיוחד לאור התמיכה של חיזבאללה בחמאס. דבר זה עלול להוביל לעימות אזורי נרחב בעל השלכות על הזירה האזורית והגלובלית.

נוסף להשפעות אלו, עבור קוריאה הדרומית ישנה זווית חשובה נוספת, שבה הם מתעניינים במסגרת המלחמה - מעורבותה של צפון קוריאה. צה"ל חשף את המעורבות של היריבה המרה של קוריאה הדרומית, צפון קוריאה, כספקית טילים לחמאס. בנוסף, הכריז קים ג'ון און, המנהיג העליון של צפון קוריאה, על תמיכה בפלסטינים והביע רצון לשלוח להם סיוע.⁴ כל זה מעמיד את קוריאה הדרומית באופן ברור כנגד הציר שהוזכר לעיל, שצפון קוריאה לוקחת בו חלק. ככל שחברות הציר ינקטו בפעולות אנטי-מערביות, יתחזק הרצון של קוריאה הדרומית ויפן לממש את האינטרסים שלהן, לאור הצרכים המשותפים עם מדינות המערב.

<https://asia.nikkei.com/Politics/Middle-East-crisis/Japan-foreign-minister-heads-to-Israel-to-urge-humanitarian-pause> | 3

[-https://www.wsj.com/livecoverage/israel-hamas-war-gaza-strip-2023-11-01/card/kim-jong-un-orders-north-korean-officials-to-support-palestinians-says-south-korea-fW17GNae6HEIXsIS3Nll](https://www.wsj.com/livecoverage/israel-hamas-war-gaza-strip-2023-11-01/card/kim-jong-un-orders-north-korean-officials-to-support-palestinians-says-south-korea-fW17GNae6HEIXsIS3Nll) | 4

הודו

ב-7 באוקטובר, לאחר שנחשפו המאורעות הקשים בעוטף עזה, החלו מנהיגי העולם לפרסם גינויים. הבולט במנהיגים אלו היה ראש ממשלת הודו, נרנדרה מודי. בציוץ שהעלה מודי לרשת X (לשעבר טוויטר), כתב כי הוא "מזדעזע עמוקות מהחדשות על פיגועי טרור בישראל. מחשבותינו ותפילותינו עם הקורבנות התמימים ומשפחותיהם. אנו עומדים בסולידריות עם ישראל בשעה קשה זו". לכאורה, מדובר בעוד גינוי היוצא מהדמוקרטיה הגדולה בעולם. עם זאת, מי שמכיר את מורכבות היחסים בין הודו לישראל, מזהה כאן את המשך המגמה שהחלה בשנת 2014, עם עלייתו של מודי לשלטון. בניגוד לקודמיו, מאז שנהיה לראש ממשלת הודו, העלה מודי את רף היחסים בין הודו לישראל באופן משמעותי. לראשונה היחסים בין הודו לישראל הפכו להיות רשמיים.

על רקע המלחמה, אימצה העצרת הכללית של האו"ם החלטה סמלית במהותה, הקוראת להפוגה הומניטרית ללא אזכור של חמאס. החלטה זו התקבלה ברוב קולות, תוך הימנעות של 45 מדינות - וביניהן הודו. הדבר משמעותי משום שבהחלטה חמאס ואירועי ה-7 באוקטובר לא הוזכרו כלל.

את התמיכה בישראל ניתן לראות גם בהמשך מיצובה של הודו את עצמה כשחקנית חשובה במפרץ הפרסי והמזרח התיכון. זאת, במיוחד לאור החזון שעליו הכריזו מודי ונשיא ארה"ב, ג'ו ביידן, בספטמבר 2023 בוועידת G20 בניו דלהי, השואף לחבר את הודו לאירופה דרך המפרץ הפרסי וישראל. כך למשל, נגלית החשיבות הרבה שהודו מייחסת לאזור בהצטרפותה למסגרת I2U2, שמגבירה את הנוכחות ההודית אל מול ישראל ואיחוד האמירויות.

נדבך נוסף שיש לשים עליו דגש בהקשר ההודי הינו המכנה המשותף בין הודו לישראל - המתמודדות שתיהן עם מתקפות טרור קשות על ידי ארגונים אסלאמיסטיים קיצוניים סוניים. המכנה המשותף מקל על גיוס התמיכה של הודו, שמכירה ומתמודדת עם הרוע מארגונים אלו שנים רבות. לכאורה, הפגנות התמיכה מצד הודו מספקות לישראל תנאים נוחים במיוחד. עם זאת, ישנו נושא אחד שבו הודו נשארת איתנה בעמדתה - הצורך בפתרון הסכסוך במתכונת "שתי מדינות לשני עמים".

סיכום ומסקנות

מלחמת "חרבות ברזל" היא לא רק עניין פנים-אזורי שישראל מתמודדת איתו, אלא סוגייה בעלת השפעה רחבה, גם עבור מדינות המרחב ההינדו פסיפי, אשר מתמודדות בעצמן עם איומים מצד האסלאם הרדיקלי ועם המתחים הגיאופוליטיים הנובעים ישירות מהתחרות הבין-מעצמתית. אמנם, איום הייחוס של המדינות במרחב ההינדו פסיפי נוגע בעיקר לסין ולצפון קוריאה, אך התמונה האסטרטגית היא הרבה יותר רחבה ומורכבת נוכח הבריתות ויחסי התלות הקיימים בין סין ובין מדינות אחרות באסיה.

אחד הדברים החשובים שהמלחמה מול החמאס ברצועת עזה מחדדת לנו בראייה גלובלית, הינו קיומו של הציר - איראן, רוסיה, סין, צפון קוריאה. לעניין צפון קוריאה, האיום שהיא מציבה כלפי המדינות האסיאתיות הביאה אותן להתלכדות אינטרסים. לגבי סין, האחרונה מעוניינת לחזק את מעמדה במרחב ולהוות חלק משמעותי בעיצוב הסדר החדש, מה שמוביל גם לאתגר אמריקאי, אך לא רוצה להוביל לשינויים דרסטיים באזור. אם נתייחס לאיראן בציר שנוצר, היא נחשבת ידידה בקרב הרבה ממדינות אסיה. החיבור של איראן עם צפון קוריאה וסין מעמיד את יחסיהן של המדינות האסיאתיות הללו עם איראן מול אתגר גדול. מצד אחד, עבור יפן, קוריאה הדרומית והודו חשוב לשמור על הביטחון האנרגטי שלהן,

ומערכה כוללת תעמיד אותן בסכנה גדולה כי הן נשענות על דלקים שמקורם גם ממדינות הציר ומדינות המפרץ האחרות. במערכה כוללת דרכי התובלה עלולים להיפגע ולפגוע בשרשרת האספקה של מדינות אלו. מצד שני, הן לא יכולות להתעלם מהנוכחות של השחקניות השונות בציר במרחב ההינדו פסיפי, מה שמציב להן אתגר מול מדינות שנחשבות ידידותיות עבורן - רוסיה ואיראן - אך גם מחזקות את יריבותיהן, סין וצפון קוריאה.

ד"ר לורן דגן עמוס, היא חוקרת המתמחה במדיניות החוץ והביטחון של הודו. עבודת הדוקטורט שלה עסקה בעמדתה של הודו כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני. בנוסף לכך, ד"ר דגן עמוס כתבה תזה בהצטיינות בנושא "היחיד, החברה והמדינה במשנותיהם של מרטין בובר ומהטמה גנדי", בה חקרה את התפיסות הפילוסופיות של שתי הדמויות הללו. ד"ר דגן עמוס היא חברת פורום דבורה ומרצה באוניברסיטת בר אילן מאז 2013. בשנים האחרונות, היא הרחיבה את תחומי המחקר שלה גם לאזור ההינדו-פסיפי, בו היא חוקרת אסטרטגיות ביטחוניות חדשות ואת הדינמיקות הגיאופוליטיות המעצבות אזור חשוב זה.

